

Олександр О. Папаїка, Владислав А. Косошов
**БАНКІВСЬКА І РИНКОВА ЛІКВІДНІСТЬ ЯК ІНДИКАТОРИ
ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В КРАЇНІ**

У статті запропоновано дефініції ліквідних активів, критерії їх визначення і групування. Викладено методичні підходи до розрахунку показників ліквідності депозитних корпорацій і ліквідності ринку у контексті індикаторів фінансової стійкості. Оцінено динаміку і рівень співвідношення ліквідних активів до сукупних активів і короткострокових зобов'язань, spread між відсотковими ставками, співвідношення депозитів клієнтів до сукупних валових кредитів в українських умовах. Обґрунтовано напрями удосконалення моніторингу показників ліквідності ринку, виходячи з їх взаємозв'язку із показниками банківської ліквідності.

Ключові слова: банківська ліквідність; ринкова ліквідність; фінансова стабільність.

Табл. 1. Літ. 14.

Александр А. Папаика, Владислав А. Косошов
**БАНКОВСКАЯ И РЫНОЧНАЯ ЛИКВИДНОСТЬ КАК
ИНДИКАТОРЫ ФИНАНСОВОЙ СТАБИЛЬНОСТИ В СТРАНЕ**

В статье предложены дефиниции ликвидных активов, критерии их определения и группировки. Изложены методические подходы к расчету показателей ликвидности депозитных корпораций и ликвидности рынка в контексте индикаторов финансовой устойчивости. Дана оценка динамике и уровню соотношения ликвидных активов к совокупным активам и краткосрочным обязательствам, спреда между процентными ставками, соотношения депозитов клиентов к совокупным валовым кредитам в украинских условиях. Обоснованы направления усовершенствования мониторинга показателей ликвидности рынка, исходя из их взаимосвязи с показателями банковской ликвидности.

Ключевые слова: банковская ликвидность; рыночная ликвидность; финансовая стабильность.

Oleksandr O. Papaika¹, Vladyslav A. Kosogov²
**BANK AND MARKET LIQUIDITY AS INDICATORS
OF FINANCIAL STABILITY**

A definition of liquid assets, the criteria for their identification and grouping are offered. The methodological approaches to the calculation of liquidity depository corporations and market liquidity are presented in the context of financial soundness indicators. Dynamics and the ratio of liquid assets to total assets and current liabilities, spread between interest rates, the ratio of customer deposits to total loans are assessed in the Ukrainian context. The ways to improve monitoring of the liquidity market, basing on their relationship with the indices of bank liquidity are defined.

Keywords: bank liquidity; market liquidity; financial stability.

Постановка проблеми. Стабільність банків є необхідною умовою антикризового розвитку економіки країни і забезпечення економічного зростання, оскільки вони виступають основним фінансовим посередником в ланцюгу «заощадження – інвестиції». Стабільність банківської системи визначають як динамічну характеристику, яка виражається у здатності системи протистояти ендегенним та екзогенним шокам, у процесі чого її відхилення від рівноваж-

¹ Donetsk Mykhaylo Tugan-Baranovskiy National University of Economics and Trade, Ukraine.

² JSC "UkrBiznesBank", Donetsk, Ukraine.

ного стану не призводить до зменшення рівня довіри зі сторони економічних суб'єктів [4]. Банківська ліквідність є одним із основних індикаторів макроекономічної стабільності, більше того, між ними існує тісний зворотній зв'язок, що довела фінансова криза в Україні, породжена світовою фінансовою кризою [13, 265]. Фінансова нестабільність 2008–2009 рр. спричинила масовий відтік депозитів і погіршення банківської ліквідності, що, у свою чергу, ще сильніше загостило проблеми економіки і потребувало значного втручання НБУ у ситуацію шляхом рефінансування банків. Тому банківська ліквідність посідає важливе місце в системі показників фінансової стійкості, яка є новою гілкою економічної статистики і забезпечує зв'язок між макроекономічною статистикою і мікропруденційними даними, що обумовлює актуальність проблеми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що дослідженню проблем стабільного функціонування банківського сектора і категорії «ліквідність» як багатоаспектного явища присвячено праці багатьох науковців, серед яких Д.І. Бойко [1], С.І. Брус [2], І.В. Величко [13], Ю.Г. Волкова [3], К.М. Жулінська [4], О.І. Карпова [6], Р.С. Квасницька [13], Л.А. Ключко [7], І.М. Кобушко [8], Я.В. Кобушко [8], О.О. Коковіхіна [1], Т.Д. Косова [9], О.О. Наумов [10], М.В. Римар [12], Г.Г. Старостенко [13], А. Р. Тушницький [12], О.О. Чуб [14]. У даних працях справедливо наголошується на тому, що вітчизняна банківська система пройшла тривалий шлях еволюції за часи незалежності України [12; 14] і перетворилася на важливу складову фінансового ринку [3]. Банківські установи стали не лише найбільш потужними і розвиненими фінансовими посередниками, але й важливими інфраструктурними учасниками депозитарної системи фондового ринку України [2; 8]. Тому банківська ліквідність значно впливає на ліквідність інших секторів фінансового ринку України, тим більше, що на ньому відбувається інтеграція фінансових посередників – комерційних банків, страхових компаній, пенсійних фондів тощо [9]. Авторами підкреслюється необхідність поступової та виваженої фінансової інтеграції банківського сектора України, зокрема, в частині вільного доступу до національної банківської системи іноземних банків [10].

Невирішені частини проблеми. Ліквідність банків є одним із важливих об'єктів пруденційного нагляду і регулювання інструментами грошово-кредитної політики, серед яких значний вплив мають норми обов'язкових резервів [1]. Зусилля вчених спрямовано на узагальнення зарубіжного досвіду і вітчизняної практики регулювання банківських активів і пасивів [7], на удосконалення системи сучасних методів управління ліквідністю комерційних банків [6]. Таким чином, у наукових працях банківська ліквідність виступає переважно об'єктом управління і регулювання, але причинно-наслідкові зв'язки її впливу на макроекономічну стабільність досліджено недостатньо. Моніторинг ризику ліквідності ринку і депозитних установ має велике значення для аналізу фінансової стабільності в країні.

Метою дослідження є визначення методичних підходів до розрахунку показників ліквідності депозитних корпорацій і ліквідності ринку у контексті індикаторів фінансової стійкості та обґрунтування напрямів їх удосконалення на основі узагальнення вітчизняної практики.

Основні результати дослідження. Термін «ліквідність» використовується стосовно ринків та інструментів і пов'язаний із можливістю: у першому випадку – купити або продати активи швидко і у великому обсязі без значного впливу на їх ціну, у другому випадку – швидко перевести активи у готівку без значної втрати вартості.

Рівень ліквідності впливає на здатність банківської системи протистояти потрясінням, які можуть викликати втрату довіри до банківського сектора з боку учасників ринку або вкладників. Це може призвести до кризи ліквідності, яка здатна перетворити платоспроможні банки на неплатоспроможні, оскільки у разі втрати доступу до фінансування вони можуть бути вимушені продавати активи за зниженими цінами для отримання ліквідності. Депозитним установам необхідно підтримувати певний рівень ліквідних активів з огляду на коливання ринкової кон'юнктури.

Фінансовий ринок складається з грошового та міжбанківського ринків капіталу. Основне призначення грошового ринку – надання і отримання коштів на короткий термін у межах певного кола учасників (органи державного управління, фінансові і нефінансові корпорації), які отримують можливість ефективно управляти своєю короткостроковою ліквідністю.

На міжбанківському ринку банки надають кредити і позики один одному, він дозволяє центральному банку вливати ліквідність у систему або вилучати її, а банкам – перерозподіляти між собою індивідуальний надлишок або дефіцит ліквідності. Постійно діючі механізми рефінансування центрального банку є важливим елементом інфраструктури ліквідності. Значне збільшення кредиту центрального банку банкам та іншим фінансовим установам – відносно їх капіталу або їх зобов'язань – часто свідчить про наявність у фінансовому секторі серйозних проблем ліквідності.

Ринок інструментів участі в капіталі являє собою ринок, на якому функціонують цінні папери, що забезпечують участь в капіталі. Показником його ліквідності виступає обсяг обігу інструментів участі в капіталі. На фінансових ринках ліквідність дозволяє інвесторам ефективніше управляти портфелями і ризиками.

До ліквідних активів відносяться такі активи, які у будь-який момент часу можуть бути використані економічним суб'єктом для задоволення своїх потреб у грошових коштах. Для того, щоб класифікувати фінансовий актив як ліквідний, його утримувач повинен мати достатню упевненість у тому, що при нормальній діловій кон'юктурі цей актив можна швидко і без значних втрат обернути в готівку. Ризик ліквідності – це ризик неможливості з легкістю використовувати активи для задоволення потреб у грошових коштах.

Вирішення питання про те, чи вважати інструмент ліквідним, залежить від суб'єктивної оцінки і кон'юнктури ринку. Наприклад, готівкова валюта, переказні депозити і депозити, які припускають негайне зняття готівки, зазвичай є ліквідними активами, тоді як інструменти тривалим строком погашення – ні. Інші депозити характеризуються визначеністю вартості, але не можуть бути у будь-який момент обернені на готівку через обмеження на зняття коштів до терміну погашення. І навпаки, цінні папери, випущені органами державного управління або центральним банком, можуть бути у будь-який мо-

мент обернені на готівку шляхом продажу на вторинному ринку, проте їх вартість залежить від ринкової ціни на момент продажу.

Ліквідні активи відповідно до Керівництва з компіляції індикаторів фінансової стійкості включають [11]: 1) готівкову валюту; 2) депозити та інші фінансові активи, доступні для використання або на вимогу, або в строк до 3 місяців; 3) цінні папери, які звертаються на ліквідних ринках (у тому числі на ринках РЕПО) і які можуть бути перетворені на готівку у будь-який момент часу з незначним ризиком зміни вартості при нормальній діловій кон'юктурі. Як правило, цінні папери, емітовані органами державного управління і/або центральним банком у власній валюті, відповідають критеріям віднесення до ліквідних активів, а на деяких ринках цим критеріям також відповідають приватні цінні папери з високою кредитною якістю – як боргові цінні папери, так і цінні папери, що забезпечують участь у капіталі. Наприклад, якщо за нормальної ділової кон'юкттури фінансовий інструмент може використовуватися в операціях РЕПО або передисконтовуватися в центральному банку, тоді в цій країні його можна класифікувати як ліквідний актив. Рекомендується не включати в категорію ліквідних активів цінні папери, емітовані приватними суб'єктами з рейтингом нижче за інвестиційний рівень, але при цьому конкретний їх перелік визначається інструкціями наглядових органів на національному рівні.

Інструменти, перераховані в групах 1) і 2), є базовими ліквідними активами, до них можуть додаватися, утворюючи широкий показник ліквідних активів, інструменти групи 3). Вони можуть втрачати свої ліквідні характеристики в періоди фінансової напруженості.

До основних показників фінансової стійкості (ПФС), які характеризують ліквідність депозитних корпорацій, відносять:

- співвідношення ліквідних активів до сукупних активів (I10), або коефіцієнт ліквідних активів, що показує, яке скорочення балансу може витримати банківський сектор, перш ніж він буде вимушений продавати неліквідні активи. Цей індикатор дає уявлення про ліквідність, яка може бути використана для задоволення очікуваного і непередбаченого попиту на готівку;

- співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань (I11) показує, яку частку короткострокових зобов'язань вдасться покрити за рахунок продажу ліквідних активів у разі втрати доступу до фінансування. Показник покликаний відображати невідповідність ліквідності активів і зобов'язань і дає уявлення про те, якою мірою депозитні установи можуть задовольняти заявки про зняття коштів у короткі терміни, не стикаючися з проблемами ліквідності.

Показники I10 і I11 розраховуються з використанням як базового, так і широкого показника ліквідних активів. В Україні ліквідні активи (базові) визначаються з урахуванням суми перевищення коштів, які обліковуються на кореспондентських рахунках, відкритих в інших банках, над сумою коштів, які обліковуються на кореспондентських рахунках інших банків. Зобов'язання з кінцевим строком погашення до 1 року розраховуються з урахуванням суми перевищення кредитів, які обліковуються на кореспондентських рахунках інших банків, на рахунках строкових вкладів (депозитів) інших банків та кре-

дитів, отримані від інших банків, над сумою коштів, які обліковуються на кореспондентських рахунках, що відкриті в інших банках, на рахунках строкових вкладів (депозитів), розміщених в інших банках, та кредитів, наданих іншим банкам. Не включаються кошти, розміщені в банках, які визнані банкрутами або ліквідуються за рішенням уповноважених органів, або в яких призначена тимчасова адміністрація, або які зареєстровані в оффшорних зонах.

До рекомендованих ПФС, які характеризують ліквідність депозитних корпорацій, відносять:

- спред між базовими ставками за кредитами та депозитами (I20) виступає показником тенденцій в динаміці чистих відсоткових доходів депозитних установ, а отже, їх рентабельності. Спред між відсотковими ставками може також давати інформацію про поведінку депозитних установ у сфері встановлення ставок. У той же час для розуміння причин тієї або іншої поведінки буде потрібна додаткова інформація: наприклад, широкі спреди можуть пояснюватися високим ризиком через недостатню розвиненість систем заставного забезпечення або слабого захисту з боку судової системи, тоді як збільшення спредів із часом може відображати підвищення премій за ризик, а не послаблення конкурентного тиску. Єдиного підходу до визначення базових ставок не існує. Зокрема, вони можуть розраховуватися як середньозважені значення усіх відсоткових ставок за кредитами і депозитами (за винятком кредитів і депозитів між депозитними установами), які були в портфелі депозитних установ-резидентів протягом звітного періоду;

- спред між найвищою та найнижчою міжбанківськими ставками (I21) характеризує ризик кредитування у рамках банківської системи. Міжбанківські ставки показують вартість залучення коштів для депозитних установ на внутрішньому міжбанківському ринку, або вартість запозичень надмірних резервів інших депозитних установ. Розширення спреда між максимальною і мінімальною міжбанківськими ставками може вказувати на підвищення премії за ризик, що стягується з депозитної установи, для якої назначається максимальна ставка. Таке підвищення максимальної ставки може або торкатися тільки однієї найбільш слабкої депозитної установи, або носити системніший характер;

- співвідношення депозитів клієнтів до сукупних валових кредитів (крім міжбанківських) (I22) є показником ліквідності, оскільки в ньому «стабільна» депозитна база зіставляється з валовими кредитами (без урахування міжбанківських операцій). У разі низького рівня стабільних депозитів в порівнянні з кредитами спостерігається велика залежність банку від міжбанківських кредитів. Низьке співвідношення може свідчити про потенційно напружену ситуацію з ліквідністю в банківській системі, а можливо, і про втрату вкладниками та інвесторами впевненості в життєздатності сектора в довгостроковій перспективі.

Динаміку охарактеризованих вище ПФС наведено у табл. 1.

Протягом 2005–2008 рр. відбулося скорочення індикатора I10 з 18,03% до 9,35%, а індикатора I11 – з 40,17% до 35,88%, У 2009 р. розпочалося зростання їх рівня. До кінця 2009 р. розрахунки здійснювалися за показником ліквідних активів (широкий показник) з початковим строком погашення. З 2010 р.

Таблиця 1. Динаміка індикаторів ліквідності в системі ІФС України*

Індикатори		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013Q1	2013Q2
Код	Оснoвні ІФС депoзитних корпoрацій										
I10	Співвідношення ліквідних активів до сукупних активів	18,03	14,28	11,60	9,35	11,45	18,84	18,65	22,15	24,68	22,73
I11	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань	40,17	37,83	39,93	32,99	35,88	91,19	94,73	90,28	93,07	90,28
	Рекомендовані ІФС депoзитних корпoрацій										
I20	Серед між базовими ставками за кредитами та депозитами (базисні пункти)	683	654	546	816	586	721	567	485	559	518
I21	Серед між найвищою та найнижчою міжбанківськими ставками (базисні пункти)	2279	830	939	2753	2499	1790	2900	4494	2390	1990
I22	Співвідношення депозитів клієнтів до сукупних валових кредитів (крім міжбанківських)	95,05	74,90	64,86	48,36	45,27	56,01	61,19	69,80	71,57	73,75

* побудовано за даними [5].

використовується показник ліквідні активи (широкий показник) із кінцевим строком погашення до 1 року. Протягом 2010 р. – II кв. 2013 рр. співвідношення ліквідних активів до сукупних активів збільшилося з 18,84% до 22,73%, а співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань – незначно перевищувало 90%.

Найвищий спред між базовими ставками за кредитами та депозитами мав місце у кризовому 2008 р. – 816 базисних пунктів, найбільший спред між найвищою та найнижчою міжбанківськими ставками мав місце у 2011–2012 рр. – відповідно 2900 і 4494 базисних пункти. Розкид міжбанківських ставок є наочним індикатором проблем ліквідності і скрутного фінансового стану банків. Дуже часто банки першими виявляють проблеми у інших банків, оскільки вони знаходяться у взаємодії на міжбанківському ринку. Великий розкид міжбанківських ставок указує на те, що деякі банківські установи є ризикованими із точки зору інших установ.

Співвідношення депозитів клієнтів до сукупних валових кредитів протягом 2005–2009 рр. скоротилося з 95,05% до 45,27%, у 2009 р. розпочалося його стійке зростання – до 73,75% у 2 кв. 2013 р.

Ринкову ліквідність характеризують показники щільності, місткості і пружності ринку.

Щільність – це здатність ринку ефективно урівноважувати пропозицію і попит, вона показує загальні витрати, що виникають при проведенні операції, незалежно від рівня ринкових цін, і може вимірюватися спредом між курсами покупців і продавців (різниця між курсом покупців на фінансовий інструмент і курсом його продавців). Курс покупців є максимальною ціною, яку покупець готовий сплатити у визначений момент часу, а курс продавців – мінімальна ціна, прийнятна для продавця при продажі даного цінного паперу. Вужчий спред може вказувати на більш конкурентний ринок з великим числом покупців і продавців, що забезпечують ліквідність. Для макропруденційних цілей корисним може бути також відстеження міри мінливості спреда. Фінансова система може характеризуватися відносно високими, але стабільними спредами, тоді як в менш стабільній фінансовій системі можуть спостерігатися в середньому вужчі спреди, які, проте, виявляються мінливішими в ситуаціях напруженості.

Зважаючи на зв'язок показників ринкової ліквідності з показниками ліквідних активів депозитних установ, необхідно складати дані по спредам між курсами покупців і продавців, як мінімум, за фінансовими інструментами, що включаються в більш широкий показник ліквідних активів, а саме: по внутрішніх державних короткострокових зобов'язаннях або короткострокових зобов'язаннях центрального банку, які використовуються національними офіційними органами для впливу на стан ліквідності національної економіки; по корпоративних цінних паперах, якщо вони включаються у визначення ліквідних активів.

Місткість показує обсяг операцій купівлі-продажу, які можуть бути проведені на ринку без здійснення тиску на існуючі ринкові ціни. Її можна приблизно оцінити за допомогою коефіцієнта оборотності. Цей показник розраховується як відношення числа цінних паперів, куплених і проданих протягом

періоду торгівлі, до середнього обсягу цінних паперів, що залишаються непогашеними на початок і на кінець того ж періоду. У цьому коефіцієнті має відобразитися обсяг усіх операцій купівлі-продажу, здійснених протягом офіційної торговельної сесії на ринках. Рекомендується розраховувати оборотність, в першу чергу, за еталонним внутрішнім державним борговим цінним папером або за борговим цінним папером центрального банку. Вищий коефіцієнт обороту зазвичай виступає ознакою більш ліквідного ринку.

Пружність – це швидкість загасання коливань цін, викликаних проведенням операцій купівлі-продажу. Вона вимірюється коефіцієнтом Гуя-Хебеля. Це відношення є показником пружності і місткості фінансових ринків. У цьому коефіцієнті співвідноситься обсяг операцій купівлі-продажу (як частки усього непогашеного обсягу інструменту, що розглядається) з дією цих операцій на ціни. Чим більше обсяг операції купівлі-продажі відносно змін цін, тим більш містким і пружним є ринок.

Висновки:

1. Показники фінансової стійкості передбачають оцінку ліквідності депозитних корпорацій і ліквідності ринку. До обов'язкових показників першої групи відносять співвідношення ліквідних активів до: сукупних активів і короткострокових зобов'язань, до додаткових – спред між базовими ставками за кредитами та депозитами, між найвищою та найнижчою міжбанківськими ставками, співвідношення депозитів клієнтів до сукупних валових кредитів. Характеристиками ліквідності ринку є щільність, місткість і пружність, які вимірюються середнім спредом між курсами пропозиції і попиту на ринку цінних бумаг, коефіцієнтом середньоденної оборотності на ринку цінних бумаг, коефіцієнтом Гуя-Хебеля.

2. Аналіз співвідношення ліквідних активів до: сукупних активів і короткострокових зобов'язань, розрахованих за українськими даними, свідчить про їх суттєве скорочення протягом 2005–2008 рр. і зростання, починаючи з 2009 р. спред між базовими ставками за кредитами та депозитами протягом аналізованого періоду мав протилежну динаміку. Найбільший спред між найвищою та найнижчою міжбанківськими ставками мав місце у 2011–2012 рр. і перевищував рівень 2008 року. Це свідчить про погіршення фінансового стану окремих банківських установ і наявність латентного дефіциту ліквідності. Співвідношення депозитів клієнтів до сукупних валових кредитів суттєво знизилося протягом 2005–2009 рр., зростання розпочалося у 2010 році. Отримані результати свідчать про подолання кризової ситуації на рівні банківської системи України і наявність проблем із ліквідністю у окремих банків. В Україні, на жаль, показники ліквідності ринку не розраховуються.

3. Ліквідність депозитних корпорацій і ліквідність ринку є взаємозв'язаними показниками. Базові ліквідні активи представлені коштами і короткостроковими депозитами і кредитами, додаткові ліквідні активи – цінними паперами, ліквідність яких визначається ліквідністю вторинних ринків. Оскільки ліквідність банків залежить від рівня ліквідності системи в цілому, для України важливо відстежувати показники ринкової ліквідності. Основна увага може приділятися певному еталонному внутрішньому державному борговому цінному паперу або борговому цінному паперу центрального банку,

або ж іншим цінним паперам, які є найбільш значущими для ліквідності банків.

Перспективою подальших досліджень є адаптація методичних підходів до розрахунку показників ліквідності ринку до вітчизняних умов.

1. *Бойко Д.І., Коковіхіна О.О.* Використання норм обов'язкових резервів у грошово-кредитній політиці України // Економічний часопис-XXI. – 2011. – №3–4. – С. 45–47.

2. *Брус С.І.* Діяльність банків як зберігачів і реєстраторів на фондовому ринку України // Економіка і прогнозування. – 2006. – №2. – С. 117–126.

3. *Волкова Ю.Г.* Світовий фінансовий ринок: тенденції та закономірності розвитку його банківської складової в умовах світової фінансової кризи // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Серія: Економіка. – 2009. – №851 // dspace.univer.kharkov.ua.

4. *Жулінська К.М.* Методичне забезпечення оцінки стабільності банківської системи України // Економіка та менеджмент: перспективи розвитку: Матеріали доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 22–24 червня 2012 р.) / За заг. ред. О.В. Прокопенко. – Суми: СумДУ, 2012. – С. 46–47.

5. Звітна форма та довідкові дані з компіляції індикаторів фінансової стійкості // Національний банк України // www.bank.gov.ua.

6. *Карпова Е.И.* Совершенствование системы управления ликвидностью банков в Украине // Економіка промисловості. – 2008. – №2. – С. 118–129.

7. *Клюско Л.А.* Гнучке управління активами і пасивами – необхідна умова забезпечення фінансової стійкості комерційного банку // Вестник СевГТУ. – Вып. 54: Экономика и финансы. – Севастополь, 2005. – С. 93–99.

8. *Кобушко І.М., Кобушко Я.В.* Роль фондового ринку України у формуванні інвестиційних ресурсів у сучасних умовах // Вісник Сумського державного університету. – Серія Економіка. – 2012. – №3. – С. 182–185.

9. *Косова Т.Д.* Проблеми і перспективи розвитку фінансового ринку України // Вісник економічної науки України. – 2008. – №2. – С. 88–92.

10. *Наумов О.О.* Фінансова безпека України в контексті інтеграційних процесів в банківській системі // Прометей. – 2008. – №2. – С. 164–167.

11. Показатели финансовой устойчивости: Руководство по составлению. Вашингтон, округ Колумбия, США: Международный Валютный Фонд, 2007 // www.imf.org.

12. *Римар М.В., Тушиницький А.Р.* Банківська система України: процес становлення і проблеми розвитку // Проблеми економіки та управління. – Вип. 684. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2010. – С. 47–51.

13. *Старостенко Г.Г., Квасницька Р.С., Величко І.В.* Світова фінансова криза та її вплив на банківську систему України // Національне господарство України: теорія та практика управління. – К., 2009. – С. 264–270.

14. *Чуб О.О.* Банківські кризи у глобальній економіці // Вісник ЖДТУ. – 2011. – №4. – С. 376–379.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2013.